

ทุนจีนในภาคใต้:

บทวิเคราะห์เฉพาะยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ภูวดล ทรงประเสริฐ*

แม้ว่าภาคใต้จะเป็นส่วนหนึ่งของ "บ้านเมอก" สำหรับประเทศไทย และคำว่า "ทุนจีน" ค่อนข้างจะสื่อความหมายได้ไม่ทันสมัยเท่ากับคำว่า "ทุนนิยม" แต่ถึงนานวันขึ้นมาคงจะไม่มีใครปฏิเสธได้ง่ายนักว่า ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะการขยายตัวของทุนจีนในภาคใต้ นอกจากจะมีความละเอียดสลับซับซ้อน แล้วยังมีเอกลักษณ์เฉพาะของตัวอีกด้วย พัฒนาการดังกล่าวเกิดขึ้นได้เพราะเป้าหมายทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นประการหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองโดยส่วนรวม และวิวัฒนาการของสังคมประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงโดยเฉพาะมาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซียอีกประการหนึ่ง ได้ส่งผลกระทบต่าง ๆ และมีอิทธิพลแผ่เงาอยู่ในกระบวนการสะสมทุนจีน ในภาคใต้ของประเทศไทย

บทความชิ้นนี้ ไม่ต้องการจะมีส่วนสร้างทฤษฎีอะไรใหม่ ๆ ขึ้นมาให้เป็นดีระคายเคืองผู้ใดทั้งสิ้น แต่ต้องการที่จะนำเสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง และแสวงหาความหมายที่แท้จริงของทุนจีนอย่างจริงจังกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต เพราะบรรยากาศทางวิชาการในปัจจุบันค่อนข้างจะเอื้ออำนวยให้มาเรียนประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ก้าวไปสู่ทิศทางดังกล่าวได้ไม่ยากนัก ขณะเดียวกัน ความรู้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตก็คงจะเป็นประโยชน์ต่ออนุชนรุ่นใหม่ และสร้างความกระจ่างชัดในปัญหาเรื่องศักยภาพและผลกระทบของทุนจีน ซึ่งยังคงแฝงตัวอยู่ในโครงสร้างสังคมเศรษฐกิจของภาคใต้ตราึงปัจจุบันนี้

* Ph.D. (History) Monash University, Australia
มหาวิทยาลัยรามคำแหง และนักวิจัยสมทบของสถาบันเอเชียศึกษา

ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจอันยาวนานของภาคใต้

ภาคใต้นอกจากจะเป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ยังมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างรุ่งเรือง และชาวจีนมีบทบาทสูงเด่น ในฐานะผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจ อย่างน้อยก็ตั้งแต่ยุคที่ชนชาติไทยสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยขึ้นมาในคริสต์ศตวรรษที่ 13¹ ต่อมานายทุนชาวจีนยังเข้ามามีบทบาททางการเมืองท้องถิ่น และบทบาทดังกล่าวก็ทวีความเข้มข้นมากขึ้นตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ เช่น การขยายตัวของพาณิชย์นาวีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเปิดบทบาทของปืนไฟและสิ่งศิปุ์ในฐานะเมืองท่าสำคัญของภูมิภาค การค้าสมแหล่งแร่ดีบุกและการหลั่งไหลของกอลลีจินเข้าสู่คาบสมุทรมลายูเพิ่มขึ้น และที่สำคัญที่สุดคือการสถาปนากรุงเทพฯ เป็นราชธานีใน ค.ศ. 1782 ทั้งนี้เนื่องจากองค์ผู้สถาปนาราชวงศ์จักรี นอกจากจะมีสวयสังขันธ์อันเข้มแข็งกับพ่อค้าชาวจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ และแหลมมลายูแล้ว ยังสืบเชื้อสายมาจากครอบครัวที่มีความสามารถสูงในการประกอบธุรกิจการค้าทางเรือสำเภา ตั้งแต่สมัยตอนปลายกรุงศรีอยุธยาแล้ว² เพราะฉะนั้นภูมิหลังดังกล่าวจึงเป็นเสาหลักสำคัญ ที่ทำให้ชนชั้นผู้ปกครองสูงสุดในกรุงเทพฯ และชนชั้นขุนนางในภาคใต้จำเป็นต้อง

ประสานผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับพ่อค้า หรือหัวหน้าชุมชนชาวจีน และถึงแม้ว่าในระยะหลังเมื่อกิจการค้าผูกขาดของหลวงได้รับผลกระทบกระเทือนอย่างมาก จากการขยายตัวของระบบการค้าแบบสอง ของหุ้นส่วนธุรกิจชาวจีนฮกเกี้ยนแล้ว แต่ทางการค้าระหว่างอินเดีย- ประเทศไทย- หัวเมืองมลายู และการขยายตัวของพ่อค้าทางเรือยุโรป ซึ่งขยายบทบาทอย่างรวดเร็วรอบ ๆ บริเวณเมืองกวางตุ้ง ในต้นศตวรรษที่ 19 จนกระทั่งในที่สุดระบบการค้าแบบบรรณาการของจีนไม่อาจรอดที่จะเอื้ออำนวยให้ลักษณะการค้าผูกขาดของราชสำนักดำเนินไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนอดีต ชนชั้นผู้ปกครองไทยก็ฉลาดพอที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์กับนายทุนชาวจีน ในฐานะหุ้นส่วนการค้าเรือสำเภาต่อมา จนกระทั่งถึงยุคที่จีนถูกบังคับให้เปิดประเทศอย่างเป็นทางการจากขมิ้นสงครามฝิ่น ค.ศ. 1842³ หลังจากนั้นหุ้นส่วนธุรกิจชาวจีนทั้งของราชสำนักไทย และขุนนางสำคัญท้องถิ่นภาคใต้ (โดยเฉพาะเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชและเจ้าเมืองสงขลา) ก็ได้มีบทบาทเพิ่มขึ้น ในฐานะเจ้าภาษีอากรที่ใหญ่ทั้งในกรุงเทพฯ และหัวเมืองอื่นๆ หัวแหลมมลายู ซึ่งเป็นดินแดนที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ที่สุด และชนชั้นผู้ปกครองไทยสามารถขูดรีดส่วนเกินจากคนในท้องถิ่นและกอลลีจิน ได้เป็นกอบเป็นกำมากกว่าดินแดนอื่นใด ที่อยู่ในขอบเขตสัมมาลดยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร

¹ G. William Skinner, *Chinese Society in Thailand: An Analytical History* (Ithaca, New York : Cornell University Press, 1957), pp. 1-2.

² Sir John Bowring, *The Kingdom and People of Siam*, Vol. 1' (Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1977), pp. 65-66 และกองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 5, ร.ร. 99 /13, "ต้นสกุลท่านุ้ย" 4 มิถุนายน ร.ศ. 126.

³ Rhoads Murphy, *The Treaty Ports and China's Modernization : What Went Wrong* (Michigan Papers in Chinese Studies No. 7, Centre for Chinese Studies, University of Michigan, 1970), p. 168 and Immanuel C.Y. Hsu, *The Rise of Modern China* (Hong Kong : Oxford University Press, 1976,.) p. 185.

การทำชาติและดินแดนอื่น ๆ ที่เป็นประเทศ
ราชในแหลมมลายู มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญคือการ
ทำเหมืองแร่ดีบุกและการค้าระหว่างประเทศ มาเป็นเวลา
นานแล้วนี้เอง นอกจากจะทำให้ชนชั้นขุนนางภาคใต้มีความ
เจริญในการประกอบธุรกิจพาณิชย์ เจือปนดังกล่าวยังมี
ส่วนผลักดันให้ชนชั้นผู้ปกครองในกรุงเทพฯ จำเป็นต้อง
ดำเนินนโยบาย "เศรษฐกิจนำหน้าการเมือง" ตลอดจน
และบางครั้งการกำหนดนโยบายการเมืองสำคัญ บางอย่าง
ตั้งแต่ในบริบทของการเหมาภาค เหมามือง และการกิน
เมือง หรือแม้แต่นั้นให้เจ้าเมืองสงขลาคนนั้นมาจับ
เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช หรือการใช้นโยบายเลี้ยงอ้อย
ในภูมิภาคแถบนี้ นโยบายดังกล่าวถูกกำหนดขึ้นมาเพราะ
กรุงเทพฯ เล็งเห็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะดึงเข้าสู่
ส่วนกลางมากกว่าผลประโยชน์อื่นใด ทั้งนี้เนื่องจากความ
หมายของคำว่า "รัฐ" ในแง่รัฐศาสตร์สมัยใหม่ยังห่าง
ไกลจากความเป็นจริงในขณะนั้นมาก การประสานผล
ประโยชน์ทางเศรษฐกิจระหว่างราชสำนัก ชนชั้นผู้ปกครอง
ท้องถิ่นและนายทุนชาวจีนต่างหาก คือแก่นแท้ของโครง-
สร้างเศรษฐกิจการเมืองภาคใต้ และพัฒนาการของ
ความสัมพันธ์แบบไตรภาคี ที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
เป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดดังกล่าว ก็จะถูกปรับปรุงให้สอดคล้อง
กับภาวะวิสัยรอบด้านตลอดมาจนกระทั่งถึงยุคที่ประเทศไทย
ถูกบีบบังคับให้เปิดประเทศโดยสนธิสัญญาโบริงเมื่อ ค.ศ.
1855

เศรษฐกิจการเมืองภาคใต้ ยุคหลัง สนธิสัญญาโบริง

ถึงแม้ว่า การเมือง-การค้าแบบผูกขาดโดย
ราชสำนัก จะได้รับผลกระทบกระเทือนบ้างจากสนธิสัญญา

โบริงและสนธิสัญญาทำนองเดียวกันกับที่ทำกับประเทศอื่น ๆ
ในสมัยหลังค.ศ. 1855 แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ส่ง
ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และการเมืองของภาคใต้
โดยส่วนรวม ทั้งนี้เนื่องจากฐานเศรษฐกิจและโครงสร้าง
ส่วนอื่น ๆ ของสังคมภาคใต้แทบทั้งหมด ก็ยังคงมีลักษณะ
เหมือนกับที่เคยดำรงอยู่ในยุคต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งสามารถ
พิจารณาได้ดังนี้

เศรษฐกิจส่วนรวมของภาคใต้ยังคงเป็น เศรษฐ
กิจเหมืองแร่ควบคู่กับเศรษฐกิจแบบพึ่งพิงตนเอง ในภาคีของ
วิถีการผลิตแบบเหมืองแร่ขึ้น นอกจากจะมีวิวัฒนาการอัน
ยาวนาน จนกระทั่งมีอิทธิพลต่อโครงสร้างเศรษฐกิจการ
เมืองของสังคมภาคใต้แทบทุกด้าน ยังเป็นปัจจัยสำคัญใน
กระบวนการสะสมทุนของชาวจีนในภาคใต้ และที่สำคัญที่สุด
คือเศรษฐกิจเหมืองแร่ดังกล่าว ยังก่อเกิดรายได้แผ่นดิน
มหาศาล จากการทำขุดแร่อย่างเข้มข้นและได้เปิด
โอกาสให้ราชสำนักสามารถจัดมาตนเองเป็นนายทุน ใหญ่
ที่สุด เบื้องหลังของข้อเท็จจริงดังกล่าวคือปัจจัยสำคัญ
ประการหนึ่งที่ทำให้การขยายตัวของอุตสาหกรรมเหมืองแร่
เป็นไปอย่างรวดเร็วตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา⁴ ใน
ขณะเดียวกัน คนในท้องถิ่นทั้งที่เป็นชาวใต้และแขกมาเลย์
ทั่วไปก็ยังคงดำรงชีพทั้งในฐานะชนชั้นไพร่และชาวนา ที่จะ
กลายเป็นเครื่องมือ ให้ชนชั้นผู้ปกครองสูงสุดในกรุงเทพฯ

นำเอาทุนธนาคารต่าง ๆ ทั้งในระบอบศักดินาไทย และ
ศักดินาแขกมาใช้เป็นอำนาจต่อรองทางการเมืองกับขุนนาง
ในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเงื่อนไขต่าง ๆ
ดังกล่าว เมื่อถูกประยุกต์ใช้ในรูปของส่วยและบรรณาการ
แล้ว ก็คือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ขุนนางในท้องถิ่นจะ

⁴ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน กุศล ทรงประเสริฐ, "วิวัฒนาการของทุนจีนในนครศรีธรรมราช", ประวัติ
ศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราช ชุดที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร-2529), หน้า 33-52.

ขูดริดได้จากไพร่ ทั้งก่อนและหลังยุคสนธิสัญญาโบริง⁵ ในขณะเดียวกัน ภายใต้ลักษณะเศรษฐกิจดังกล่าว ชาวจีนก็จะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับการค้ากับต่างประเทศ พ่อค้าชาวจีนเหล่านี้ ส่วนใหญ่มักจะผ่านขั้นตอนของการสะสมทุนมาแล้วระดับหนึ่งจากดินแดนใน Straits Settlements (อันได้แก่ มะละกา ปีนัง และสิงคโปร์) ก่อนที่เขาเหล่านั้นจะขยายกิจการธุรกิจเข้ามาในภาคใต้ นอกจากนี้ยังมีสายสัมพันธ์ทั้งทางด้านธุรกิจและครอบครัวกับชนชั้นขุนนางจีนในภาคใต้ของประเทศไทยแล้ว ชุมชนชาวจีนหัวคานสมุทรมลายูยังรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น ภายใต้ต้องการของสมาคมต่างๆ และที่สำคัญที่สุดคือภายใต้การพิทักษ์คุ้มครองของสมาคมลับอั้งยี่แต่ละก๊ก อันได้แก่เทียนเต็ก บุนเถ้าก้งยี่หิน และโฮเซ่ง เพราะฉะนั้นจึงไม่ใช่เรื่องยากเย็นนักที่พ่อค้าชาวจีนเหล่านั้นจะสามารถสร้างเครือข่ายธุรกิจของตนเองได้ภายในเวลารวดเร็ว หลังจากนั้นก็มักจะมีเมฆาโมเม็ที่จะกล้าเสี่ยงลงทุนในธุรกิจขนาดใหญ่ เช่น การประกอบธุรกิจเหมืองแร่ ตัวแทนหรือเจ้าภาษีอากร และการค้าขนาดใหญ่ตามบริเวณหัวเมืองชายฝั่งทะเลทั่วภาคใต้

ในภาพของการพิจารณาโครงสร้างทางการเมืองของภาคใต้ตลอดช่วงหลังสนธิสัญญาโบริง เป็นต้นมา การแบ่งอำนาจทางการเมืองระหว่างกรุงเทพฯ กับผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชนชาวจีนในแต่ละเมือง ก็ขึ้นอยู่กับศักยภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละเจ้าเมือง และผู้นำชุมชน

ชาวจีนแต่ละคน ถึงแม้ว่าการดำรงอำนาจของตระกูล ณ นคร ในภาคใต้และหัวเมืองมลายู จำเป็นต้องอาศัยเหตุผลทางประวัติศาสตร์ยุคก่อนสนธิสัญญาโบริงช่วยตีความ⁶ แต่การก้าวขึ้นมาเป็นเจ้าเมืองของเหล่าเหยียงในสงขลา โทกกาไซในพังงา คอซูเจียงในระนอง ต้นกิมจิงในกระบี่ คอซิมเต็กในหลังสวน คอซิมมั้งในตรัง ฯลฯ ตลอดจนอิทธิพลทางการเมืองอันเด่นชัดของหัวหน้าอั้งยี่กลุ่มต่าง ๆ ทั่วภาคใต้ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นตั้งกับต้นจีน ปลัดจีนฝ่ายอั้งยี่ นายอำเภอจีน และกรมการพิเศษ ตลอดจนสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 5 ก็พอจะชี้ให้เห็นได้ว่า อำนาจทางเศรษฐกิจของพ่อค้าชาวจีนมีอิทธิพลมากเพียงไร ในกิจการทางการเมืองของภาคใต้นี้คือการเมืองแบบอุปถัมภ์ภายใต้วัฏจักรศักดินาไทย ซึ่งกำลังดำรงอยู่ในขณะนั้น จำเป็นต้องอาศัยการประสานผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจสูงมาก และพฤติกรรมดังกล่าวจะปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน ในกาลโอกาสของการหม่ภาค ซึ่งเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชและสงขลาเคยปฏิบัติมาในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ การหม่ภาคซึ่งถูกคัดแปลงมาในช่วงปลายรัชกาลที่ 4 เนื่องจากกรุงเทพฯ ประสบความสำเร็จในการใช้นโยบาย บ่อนเขาเช่าลายตระกูลที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในภาคใต้คือ ณ นคร และผลักดันให้ตระกูล ณ สงขลา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต และ ณ ระนอง ก้าวขึ้นมาคานอำนาจของกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองดั้งเดิม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันเจ้าเมืองต่างๆ ในระบอบหม่ภาค ก็ยากที่จะผูกขาดเศรษฐกิจต่าง ๆ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าขาดการร่วมลงทุนกับนายทุนขุน

⁵ ในที่สุดเมื่อกรุงเทพฯ สามารถสร้างกลไกการปกครองและบ่อนทำลายอำนาจทางการเมืองของขุนนางเจ้าเมืองท้องถิ่นภาคใต้ได้สำเร็จแล้ว ใน ค.ศ. 1894 ส่วยสารพัดรูปแบบก็ถูกยกเลิกไป พร้อมกับการนำส่วยรายเด็ลเข้ามาใช้ โดยเก็บเป็นรูปเงินตราแทนในอัตรา 2 เหรียญต่อคนในชายฝั่งทะเลตะวันตก และ 1 เหรียญ 6 อัฐสำหรับจังหวัดอื่น ๆ ทั่วภาคใต้, กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 5, ม.2 14/22, "รายงานพระสฤทธิพิพจนานันท์ เล่มที่ 12 ซึ่งว่าด้วยการตรวจราชการเทศมณฑล" ร.ศ. 113.

⁶ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน The Burney Papers, Vol. II, Part I (London : Gregg International Publishers, 1971), p. 18.

นางจีนอื่น ๆ ยิ่งในเมืองใดที่มีระบบเจ้าภาพิณายอาคาร
ตามประเพณีของระบบกินเมืองแล้ว เจ้าเมืองเฉพาะ
อยู่ภายใต้อิทธิพลทางเศรษฐกิจของนายทุนขุนนางจีน ก็ว่า
ได้ พัฒนาการดังกล่าวเกิดขึ้นได้เนื่องจากศักยภาพทาง
เศรษฐกิจของตระกูลเจ้าเมืองเก่าบางแห่งเสื่อมทรุด จน
ไม่อยู่ในฐานะที่จะผูกขาดเศรษฐกิจให้เข้มแข็ง เหมือน
บรรพบุรุษของเขาได้อีกต่อไป เพราะฉะฉนั้นโอกาสการ
สะสมทุนของชาวจีนก็จะเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวด้วย และ
บางครั้งก็ถึงกับมีโอกาสเข้าไปบริหารกิจการคลังหรือผลิต
เงินตราหมุนเวียนในท้องตลาดได้ ดังเช่นกรณีที่เกิดขึ้นใน
จังหวัดลพบุรีตลอดช่วงต้นรัชกาลที่ 7

การที่โครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองภาคใต้
ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประสานผลประโยชน์ระหว่างกลุ่ม
ต่างๆ ดังกล่าว ก็จะทำให้สร้างเงื่อนไขขึ้นมามากประการหนึ่ง
คือการก่อกวนหรือการแทรกแซงจากภาคใต้เข้าสู่กรุงเทพฯ
ย่อมไม่อาจจะดำรงอยู่ได้ ถ้าหากกรุงเทพฯ ไม่ปล่อยปละ
ละเลยให้ขุนนางท้องถิ่นและนายทุนขุนนางจีน รับภาระ
การพัฒนา และควบคุมสังคมตามลำพัง และถึงแม้ว่า
นโยบายดังกล่าวเป็นการลงทุนที่สูงสุด ซึ่งกรุงเทพฯ
สามารถนำมาใช้กับสิ่งสัมภาคใต้ได้ตลอดมาตั้งแต่สมัยต้น
รัตนโกสินทร์ จนกระทั่งถึงตอนต้นรัชกาลที่ 5 เป็นอย่าง
น้อย แต่ถึงแม้ว่าวันหนึ่งเมื่อโอกาสทางเศรษฐกิจขยายตัว
มากขึ้น ก็ยังเปิดโอกาสให้นายทุนขุนนางจีนสามารถเข้าไป
บงการในกิจการเมืองท้องถิ่นมากขึ้น และบางครั้งก็
ส่งผลกระทบอย่างรุนแรง จนกระทั่งถึงกับท้าทายอำนาจ
ของรัฐบาลกลางเสมอมา ดังเช่นกรณีของความล้มเหลว
ในนโยบายเลี้ยงอ้อยตามบริ เวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่ง
จะนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ตลอดศตวรรษ 1870 และ
1880⁸

การขยายตัวของทุนจีน ท่ามกลางการ
เปลี่ยนแปลง ของโครงสร้างเบงกน
ในสังคมภาคใต้ ตั้งแต่ทศวรรษ 1890

ถึงแม้ว่าพื้นฐานของสังคมศักดินาดั้งเดิม ยัง
คงดำรงอยู่ แต่ทุนจีนก็เพิ่มความเสี่ยงแรงมากขึ้นตาม
อัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยเฉพาะ
การขยายตัวของอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ซึ่งผูกผันตาม
อุปสงค์และราคาที่ดินที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วของสินแร่ดีบุก
ในตลาดโลก ตลอดจนอุปทานแรงงานราคาถูกจากจีน
และเงินทุนอุดหนุนจากรัฐบาลที่เพิ่มมากขึ้นตามรายได้ของ
แต่ละจังหวัด ในทางตรงข้ามกลุ่มขุนนางเจ้าเมืองเก่า
ในภาคใต้หลายกลุ่มเช่น ณ นคร (สายชายฝั่งตะวันออก)
ณ พัทลุง ณ สงขลา รัตติกาล ณ ภูเก็ต และ ณ กลาง
 เป็นต้น ก็กำลังตกอยู่ในฐานะใกล้ล้มละลายทั้งทางด้าน
เศรษฐกิจและการเมือง เพราะการทะเลาะเบาะแว้ง
แย่งชิงทรัพย์สินกันในแต่ละตระกูล และสาเหตุปลีกย่อย
อื่น ๆ ราชสำนักในกรุงเทพฯ ก็ลดบทบาทที่จะหันมาขยาย
ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับนายทุนขุนนางจีน ซึ่งกำลัง
เพิ่มบทบาท ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองครอบงำ
สิ่งสัมภาคใต้ ขณะเดียวกันก็พยายามเสาะแสวงหามาตร
การที่เหมาะสมเพื่อดึงอำนาจทางการเมืองกลับสู่กรุงเทพฯ
เพิ่มมากขึ้น ตลอดเวลาในช่วงต้นศตวรรษ 1890 ซึ่ง
เป็นยุคแรก เริ่มที่มีการปฏิรูปการปกครองครั้งใหญ่ใน
กรุงเทพฯ ภายหลังจากที่อำนาจทางการเมืองในประเทศตก
อยู่ภายใต้การควบคุมของรัชกาลที่ 5 อย่างสมบูรณ์ อัน
เนื่องมาจากการเสื่อมอิทธิพลของตระกูลขุนนาง ภายหลัง
การสัการกรรมของ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชศรีสุริยวงศ์
(ช่วง บุณมาศ) ก่อนชนชั้นนี้ไม่นาน ในช่วงสมัยดังกล่าว

⁷ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 5, ม.2.14/22, เรื่องเดิม.

⁸ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ภาวดี หรงประเสริฐ, "บูรณาการแห่งชาติและการดำรงความเป็น "จีน",
: ในบริบทของประวัติศาสตร์ภาคใต้", (เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องบูรณาการชาติ กับความมั่นคงแห่งชาติไทย,
สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, วันที่ 27-28 พฤศจิกายน 2529), หน้า 7-14.

ยังประจวบเหมาะกับการที่มหาอำนาจตะวันตกโดยเฉพาะ อังกฤษและฝรั่งเศส ได้แสดงท่าทีคุกคามอธิปไตยของไทย อย่างเปิดเผยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากที่มีการทำสนธิสัญญาระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศส เมื่อเดือน เมษายน ค.ศ. 1896 โดยการกำหนดให้ดินแดนภาคใต้ ของไทยตั้งแต่เมืองกำเนิดพุนลงไปถึงแก่งหัวเมืองมลายู เป็นเขตอิทธิพลเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ของคู่สัญญา หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งบริเวดังกล่าว มหาอำนาจทั้งสองไม่ยอมรับว่าเป็น เขตอธิปไตยของไทยแต่เพียงผู้เดียวอีกต่อไป

การคุกคามของมหาอำนาจตะวันตก ครั้งนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองของภาค ใต้มากกว่าครั้งใด ๆ ที่เคยผ่านมา เพราะรัฐบาลไทย ไม่อยู่ในฐานะที่จะทำตัวไม่รู้สึกกับกลางร้ายที่จะ เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ หันมองเดียวกับเหตุการณ์ที่เคยปฏิบัติ มาในอดีตได้อีกต่อไป เพราะปัญหาใหม่ที่เป็นปัญหา ระหว่างประเทศและรัฐบาลไทยไม่มีดังครั้งใด ๆ ที่ จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าตนเองจะสามารถขจัดได้ ด้วย เหตุการณ์ขั้นผู้ปกครองสูงสุดในกรุงเทพฯ จำเป็นต้องริบ ร้างมือกับกลุ่มผลประโยชน์ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการ เมืองในภาคอย่างเร่งด่วน พร้อมกับชี้แจงจำเป็นต้องหัน กลับมาใช้ใจให้กำลังกรมการเมือง ที่ถูกหมกหมมมาเป็น เวลาช้านาน อันเนื่องมาจากนโยบายเห็นแก่ได้ถ้ายเดียว ซึ่งกรุงเทพฯ นำมาใช้ชุดคิดและกรอบไทยผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจ แต่ขาดความรับผิดชอบในการพัฒนาใด ๆ มา เป็นเวลานานกว่าศตวรรษมาแล้ว ฯลฯ ในที่สุดระบอบ เทศนิยมจึงถูกนำมาใช้ที่ภูมิภาคแห่งนี้เป็นครั้งแรก ตั้ง แต่ต้น ค.ศ. 1897

ตามสภาพของข้อเท็จจริง ระบบเทศา-ภิบาลมิใช่จะเป็นเพียงกลไกสำคัญ สำหรับตั้งอำนาจการ เมืองและอำนาจบริหารการคลังที่ภาคใต้เข้าสู่กรุงเทพฯ อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ในเวลาเดียวกันนโยบาย

และมาตรการอื่น ๆ ที่นำมาใช้พร้อมกับระบอบเทศาภิบาล ก็ได้เอื้ออำนวยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ใน ภาคใต้ได้มากกว่าครั้งใด ๆ ที่เคยผ่านมา โดยเฉพาะ อย่างยิ่งการนำเอานโยบายขยายความร่วมมือ กับนายทุน ชุมชนจีนมาใช้ เพื่อปรับปรุงสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละ มณฑล พร้อมกับกำหนดมาตรการทางการเมืองและ การปกครองอื่น ๆ เพื่อทำลายกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่นเก่าที่ จะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิรูปอำนาจของรัฐบาลกลาง และ การพัฒนาเศรษฐกิจในภาคใต้ เพื่ออย่างน้อยที่สุดก็ให้เกิด การเปลี่ยนแปลงในลักษณะสร้างสรรค์ การเคลื่อนไหว ดังกล่าวมีความสำคัญมาก เฉกเช่นเดียวกับที่อังกฤษนำ มาใช้ในอาณานิคมของตนตามร่วมศตวรรษมาแล้ว ซึ่งจะ เป็นทางออกที่สำคัญทางหนึ่ง เพื่อป้องกันไม่ให้อังกฤษด่วน ตัดสินใจใช้กำลังเข้ามาครอบครองภาคใต้ ควบคู่ไปกับ มาตรการทางการเมืองทูต ซึ่งรัฐบาลไทยกำลังเจรจาอย่าง รีบเร่งกับอังกฤษ จนกระทั่งนำไปสู่การทำสนธิสัญญาลับ ระหว่างประเทศทั้งสองในปลายปีค.ศ. 1897⁹ ในทาง กลับกัน กลุ่มนายทุนชุมชนจีนภาคใต้ซึ่งครั้งหนึ่งจำเป็นต้องประสาผลประโยชน์กับเจ้าเมืองบางแห่ง ก็มองไม่ เห็นประโยชน์ใด ๆ ที่จะอ้างความสัมพันธ์กับกลุ่มอิทธิพล เก่าที่ฐานะทางเศรษฐกิจกำลังเสื่อมเพราะประเพณีปฏิบัติ ที่เคยผ่านมาไม่มีประโยชน์ต่อการขยายการลงทุนอีกต่อไป แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่พวกเขาเหล่านั้น ต้องหันไปสร้างสาย สัมพันธ์อันแนบแน่นกับรัฐบาลกลาง ซึ่งจะกระจายอำนาจ กระจุกอยู่ในตัวเทศาภิบาลของแต่ละมณฑลมากขึ้น และ แนบแน่นที่สุด นายทุนชุมชนจีนในภาคใต้ต่างตระหนักดีว่า ยังมีทางเลือกการปกครองในภาคใต้มากขึ้นเท่าใด โอกาสในการผูกขาดเศรษฐกิจของพวกเขาก็จะต้อง ติดตามมา เฉกเช่นเดียวกับที่เครือญาติและหุ้นส่วนทาง ธุรกิจของพวกเขาเคยประสบผลสำเร็จมาแล้ว ในอาณานิคมของอังกฤษและฮอลันดา ก่อเหตุให้ที่จะเกิดการปฏิรูป ครั้งใหญ่ในภาคใต้เพียงไม่กี่ปี

⁹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 5, ต. 8/4 เรื่องเดิม.

ตลอดช่วงหลังของทศวรรษ 1890 ถึงเมื่
รัฐบาลไทยจะประสบความสำเร็จในการร่วมมือกับนายทุน
จีน ทั้งที่เป็นขุมขางและเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ทั่วไปใน
แต่ละเมืองเพื่อทำการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งคือการตัดถนนหนทางและขุดคลองต่างๆ เพิ่มขึ้น
ขึ้น ตลอดจนการให้เงินอุดหนุนและเงินกู้แก่เจ้าของ
บริษัทเดินเรือชาวจีน โรงสีข้าว และเหมืองแร่ขนาดใหญ่
และการสนับสนุนเคอซิมน้อย่างเต็มที่ ในการนำเอาช่าง-
พารามาทดลองปลูกในภาคใต้เป็นครั้งแรก แต่ถึงกระนั้น
ก็ตามการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ดังกล่าวก็ไม่อาจจะก้าวรุด
หน้าไปได้มากตามความประสงค์ของนายทุนชาวจีน ทั้งนี้
เนื่องจากกลุ่มอิทธิพลการเมืองท้องถิ่นเดิมบางกลุ่ม ซึ่ง
ต้องสูญเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ไปจากการปฏิรูป
การปกครอง ก็ได้พยายามขัดขวางและเป็นอุปสรรคต่อ
การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมน้อยมาก ขณะเดียวกันชนชั้น
ปกครองในท้องถิ่นซึ่งมาจากกรุงเทพฯ เองบางคน ก็ได้
ใช้โอกาสดังกล่าว แล่งตามผลประโยชน์ส่วนตัวมากขึ้น
เนื่องจากกลไกของระบบราชการและค่านิยมต่าง ๆ ใน
สังคมกักตุนเอาอำนาจไว้ที่เขาเหล่านั้นมักตวงผลประโยชน์
ได้ง่ายเหมือนเดิม ปัญหาดังกล่าวเป็นสิ่งที่รัฐบาลกลางก็
ตระหนักดี แต่ไม่อยู่ในฐานะที่จะชำระสะสางให้หมดไป
ได้โดยเด็ดขาด ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความไม่พอใจ
แก่กลุ่มผู้นำท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่คือนายทุนจีน โดยเฉพาะ
ในมณฑลภูเก็ตซึ่งเป็นมณฑลเดียว (ยกเว้นกรุงเทพฯ) ซึ่ง
ทำรายได้ให้กับประเทศไทยมากกว่ามณฑลใดๆ ในขณะนั้น
ในที่สุดความขัดแย้งดั้งเดิม ระหว่างสมุหเทศาภิบาลมณฑล
และกลุ่มนายทุน ขุนขางจีน ก็ทวีความตึงเครียดมากขึ้น

เพราะในขณะที่ตัวแทนของกรุงเทพฯ มองคนเหล่านั้นใน
ฐานะเป็น "เจ๊ก" ก็หึงขูดรีดและใช้อำนาจอะไรก็ได้ใน
มณฑลแห่งนี้ โดยไม่เป็นอิสระกายเคืองของชนชั้นผู้ปกครอง
สูงสุดในกรุงเทพฯ นายทุนขุนขางจีนในมณฑลเหล่านี้ซึ่งมี
สายตายาวไกลในการลงทุนเพราะมีประสบการณ์และผ่านการ
สะสมทุนมานานพอสมควร ก็มองสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต
ในฐานะ "ควาย" ตลอดจนเข้ามั้น¹⁰ เพราะฉะนี้การ
พัฒนาเศรษฐกิจสังคมนั้นซึ่งจะเป็นตัวหอกสำคัญของ
กระบวนการสะสมทุนจีนทั่วภาคใต้ในสมัยต่อมา จึงต้อง
ประสบปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวแทนสูงสุดของรัฐบาล
และนายทุนอิทธิพลท้องถิ่น ซึ่งอยู่ภายใต้การนำของเคอซิมนี่
หรือ "ตัวเก่า" ของบรรดาชาวจีนทั่วชายฝั่งทะเลตะวันตก
ขณะนั้น

การที่เคอซิมนี่เป็นผู้มีสายตายาวไกล และ
สามารถพัฒนาเมืองตรัง ขึ้นมาเป็นศูนย์กลางการค้าที่ใหญ่
สุดของภาคใต้ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 คือ สาเหตุ
สำคัญที่ทำให้กลุ่มทุนจีนอื่น ๆ ทั่วทั้งมณฑลภูเก็ตต่างก็ให้
ความศรัทธาต่อตัวเขาเพิ่มขึ้น เพราะผลลัพท์ที่เกิดจาก
การพัฒนาดังกล่าว มิใช่จะเป็นประโยชน์เฉพาะกลุ่มธุรกิจ
หุ้นส่วนของตระกูล ณ ระนองเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์
ต่อสังคมทั่วไปโดยส่วนรวมด้วย ในเวลาเดียวกันอังกฤษ
ได้เฝ้ามองพัฒนาการดังกล่าวด้วยความสนใจ เพราะกลุ่ม
ธุรกิจของตระกูล ณ ระนอง และหุ้นส่วนสำคัญอื่น ๆ ของ
ตระกูลนี้ใน Straits settlements ก็กำลังขยายทุน
ขึ้นมาอย่างรวดเร็วในอาณานิคมของตน¹¹ นอกเหนือ
จากนั้นแล้วอังกฤษก็ตระหนักดีว่า มณฑลภูเก็ตมีความอุดม

¹⁰ H. Warrington Smyth, *Five Years in Siam*, Vol. I (London : John Murray, 1898), pp. 320-323.

¹¹ โดยเฉพาะกลุ่มเคียนหงวนและโกหงวน ซึ่งประกอบด้วยหุ้นส่วนและเครือญาติของตระกูล ณ ระนองแทบทั้งหมด ดูรายละเอียดได้จาก *The Directory and Chronicles for China, Straits Settlements, Siam... and C.*, 1896 (Hong Kong : Hong Kong Daily Press, 1896), p. 418 and *The Singapore and Straits Directory for 1918* (Singapore : Fraser & Neave, 1918), p. 237.

สมบูรณ์ไม่น้อยกว่าดินแดนใด ๆ ในเขตอิทธิพลของตน จึงปรารถนาอย่างยิ่งยวด ที่จะให้รัฐบาลไทยริบข้อหาโครงการสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจในมณฑลนี้อย่างรีบด่วน มิใช่มีไว้แต่ยกยอความมั่งคั่งจากภูมิภาคเขา สู่ห้องพระคลังโดยขาดการใส่ใจที่จะพัฒนาอย่างจริงจัง เช่นที่ผ่านมา เพราะอังกฤษเองก็ต้องการให้นายทุนของตนเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ในมณฑลนี้เช่นกัน ในที่สุดอังกฤษก็ได้ตัดสินใจบีบบังคับให้รัฐบาลไทยแต่งตั้งคอมมิชชันเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลเกิดขึ้นใน ค.ศ. 1900 แม้ขั้นขั้นผู้ปกครองในกรุงเทพฯ จะไม่ค่อยพอใจการกระทำของอังกฤษมากนัก แต่ก็ไม่ได้อยู่ในฐานะที่จะปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าวได้ เพราะสนธิสัญญาฉบับนี้มีปี ค.ศ. 1897 ยังคงคำขอรัฐบาลไทยอยู่¹²

อย่างไรก็ตาม ทั้งคอมมิชชันและหุ้นส่วนธุรกิจของเขาที่มาจากไต้หวัน ในดินแดนประเทศเพื่อนบ้านข้างเคียง ก็ฉลาดพอที่จะฉวยโอกาสร่วมมือกับรัฐบาลไทยเอื้อร่วมกันที่กำลังต่อต้านการขยายตัวของอังกฤษ เข้าสู่มณฑลอื่น ๆ ในภาคใต้โดยทั่วไป ถึงแม้ว่าเศรษฐกิจของตระกูล ณ ระนอง และหุ้นส่วนชาวจีนจะมีกิจการธุรกิจขนาดใหญ่ที่อาณาเขตของอังกฤษและฮอลันดา และบุคคลเหล่านี้ซึ่งพำนักอยู่ในดินแดนดังกล่าว ล้วนเป็นคนอยู่ใต้บังคับของอังกฤษ แต่กลุ่มนายทุนจีนดังกล่าวก็มีปรัชญาในการดำเนินธุรกิจเหมือนนายทุนสมัยใหม่ทั่วไปคือ คำนึงถึงกำไรสูงสุด มากกว่าที่จะรังสีงมงาย นั่นคือผลประโยชน์ของตัวเอง ย่อมมีความสำคัญกว่าผลประโยชน์แห่งชาติตลอดเวลา พฤติกรรมดังกล่าวไม่ใช่ของแปลกอะไรในสายตานายทุนจีนเหล่านั้น ซึ่งมีประสบการณ์ในการขยายการลงทุนของตนในอาณานิคมอังกฤษและฮอลันดาก่อนหน้ามาแล้ว เพราะนายทุนตะวันตกเองก็ใช้วิธีดังกล่าวในการขยายทุนตลอดเวลา โดยเฉพาะบริษัท Straits Trad -

ing Co., ซึ่งกำลังครอบงำเศรษฐกิจของมลายูและเป็นคู่แข่งที่สำคัญในการขยายทุนจีนในดินแดนแห่งนี้สามารถขยายวิสาหกิจของตนได้อย่างรวดเร็วก็เนื่องจากมีอิทธิพลการเมืองหนุนหลังอยู่ตลอดเวลา และผู้ถือหุ้นสำคัญของบริษัทนี้ ล้วนแต่เป็นผู้กำหนดนโยบายอาณานิคมของอังกฤษในมลายูแทบทั้งสิ้น¹³

เมื่อโอกาสเปิดให้แก่ทุนจีนภายใต้ การนำของคอมมิชชันแล้ว จึงไม่แปลกอะไรที่คนเหล่านี้จะประยุตต์การลงทุนของตน ให้สอดคล้องกับนโยบายของกรุงเทพฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและการเติบโตของทุนจีนในภาคใต้อาจจะยิ่งเบ่งบานมากขึ้น ในช่วงเดียวกันกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคใต้ ก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 20 เพราะอุปสงค์ตลาดต่างประเทศที่มีต่อสิมแปร์และวัตถุดิบอื่น ๆ ในภาคใต้อีกเพิ่มขึ้นตลอดเวลา

ตั้งแต่เริ่มต้นศตวรรษนี้เป็นต้นมา พัฒนาการของการระดมทุนจีนจะมีใช้จำกัดเฉพาะในภาคใต้อีกต่อไปแล้ว แต่นายทุนจีนเองก็มาร่วมมือกับเครือญาติและหุ้นส่วนทางธุรกิจของตน ในดินแดนประเทศเพื่อนบ้านข้างเคียงเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันราชสำนักในกรุงเทพฯ ก็พร้อมที่จะเป็นทั้งพี่เลี้ยง และอุดหนุนทุนเพิ่มเติมในรูปแบบของเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำกว่าราคาท้องตลาดทั่วไป อีกแหล่งหนึ่ง เพราะฉะนั้นภายในเวลาไม่นานนอกจากทุนจีนจะสามารถขยายขอบเขตการผูกขาดพาณิชย์สำคัญ ๆ โดยเฉพาะเงินสุรา และการพนัน จากระดับจังหวัดสู่ระดับมณฑล (โดยเฉพาะกลุ่มของคอมมิชชันจากระดับภาคสู่ระดับประเทศ) ยังได้ขยายการลงทุนทำเหมืองแร่ดิบทุกไปทั่วภาคใต้อีกด้วย ยิ่งกว่านั้น ยังได้พัฒนาตนเองกลายเป็นกลุ่มธุรกิจผูกขาดส่งออกและนำเข้าสินค้าที่จำเป็นในแต่ละมณฑลอีกด้วย โดยมีการเข้าหุ้นกันทำการผูกขาดการขนส่งด้วย เรือกลไฟสมัย

¹² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 5, ต. 8/4, เรื่องเดิม.

¹³ เรื่องเดียวกัน

ใหม่ทั้งสองชายฝั่งทะเลภาคใต้ และสร้างความเสียหายให้กับการลงทุนของบริษัทอังกฤษอย่างหนัก จนกระทั่งบางบริษัทต้องเลิกกิจการไป เพราะฉะนั้นก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 จะเกิดขึ้น กลุ่มธุรกิจชาวจีนที่สำคัญก็สามารถสร้างเครือข่ายธุรกิจแบบครบวงจร และสามารถครอบคลุมการขยายตัวของเศรษฐกิจในแต่ละมณฑลได้อย่างสมบูรณ์

แม้จะที่สุด ลัทธิแยกกันที่สะสมอยู่ในแต่ละกลุ่มธุรกิจ และอำนาจทางการเมืองที่หนุนเนื่องจากกรุงเทพฯ ย่อมไม่พอเพียงที่จะผลักดันให้นายทุนขุนนางพาณิชย์จีนในภาคใต้ สามารถพัฒนาตัวเองก้าวขึ้นสู่ความเป็นนายทุนสมัยใหม่ภาคใต้ วัฏจักรของสังคมศักดินาได้สะดวกนัก ถ้าหากนายทุนเหล่านั้น ขาดทั้งความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการจัดการที่มีประสิทธิภาพ แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มทุนจีนขนาดใหญ่มิได้อยู่อย่างพร้อมมูลเช่นกัน เพราะเครือข่ายธุรกิจและเครือข่ายของคนใน Straits Settlements นอกจากจะปรับปรุงธุรกิจของตนเอง โดยอาศัยประสบการณ์ เรียนรู้ในความสำเร็จของกลุ่มทุนตะวันตกในดินแดนแถบนี้แล้ว ยังอาศัยความรู้จากลูกจ้างชาวตะวันตกที่มีความสามารถช่วยปรับปรุงกิจการลงทุนของตนเองให้สอดคล้องกับธุรกิจสมัยใหม่ด้วย แต่ในขณะเดียวกัน ปมเด่นของการสะสมทุนแบบชาวจีนก็ยังคงดำรงอยู่ต่อไป เพราะฉะนั้นเมื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคใต้เอื้ออำนวยให้ กลุ่มนายทุนจีนพร้อมที่จะนำเข้าสู่ knowledge and know-how จากเครือข่ายธุรกิจของคนในดินแดนอาณานิคมอังกฤษ และฮอลันดาเข้าสู่ภาคใต้ได้อย่างแท้¹⁴ ข้อเท็จจริงดังกล่าว คือที่มาของความสำเร็จที่ตระกูล ณ ระนอง และหุ้นส่วนธุรกิจชาวจีนสามารถดึงทุนจากออสเตรเลียมาพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ เรือขุดหิน

ในภาคใต้ของไทย ให้เป็นแห่งแรกของเอเชียใน ค.ศ. 1906 และหลังจากนั้นไม่นานมาการลงทุนร่วมระหว่างกลุ่มหุ้นส่วน ณ ระนองกับนายทุนออสเตรเลีย ก็จะกลายเป็นกลุ่มธุรกิจผูกขาดการทำเหมืองแร่ด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงในภาคใต้ของไทย ภาคใต้ของพม่า มลายูของอังกฤษ และเกาะบังคา-บิลิตันของฮอลันดา

การประสานงานระหว่างภาครัฐบาลกับทุนจีน เพื่อสกัดกั้นการขยายทุนของอังกฤษเข้าสู่ภาคใต้ที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งคือ กบฏของความร่วมมือในการสร้างทางรถไฟสายใต้ระหว่าง ค.ศ. 1909-1920 ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยไม่มีทางเลือกเสีย จะต้องกู้เงินจำนวนมหาศาลเป็นมูลค่าถึง 4 ล้านปอนด์ และต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี พร้อมกับการยอมสูญเสียไพร่บริวารกานู กลันตัน และบิลิต ให้กับอังกฤษเพื่อแลกเปลี่ยนกับการยอมยกเลิกสนธิสัญญาล้านฉบับปี 1897 แต่การสร้างทางรถไฟสายนี้ รัฐบาลไทยก็มีเจตจำนงอย่างแน่วแน่ที่จะร่วมมือกับกลุ่มนายทุนจีนอย่างกว้างขวาง พร้อมกับนั้นก็ตัดสินใจใช้เฉพาะแรงงานจีนมีประมาณ 10,000 คน เพื่อบุกเบิกสร้างเส้นทางรถไฟสายนี้ โดยจะเว้นเฉพาะช่วงการก่อสร้างที่ติดกับอาณาเขตของอังกฤษ ไว้เป็นช่วงสุดท้ายของโครงการ ขณะเดียวกันรัฐบาลตั้งความหวังไว้ว่า กุ๊ลิจันว่าครึ่งหนึ่งจะต้องตั้งรกรากในภาคใต้ในที่สุด ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ยางพารา และธุรกิจการค้าในท้องถิ่นตลอดสองข้างทางรถไฟในอนาคต ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลเองยังคงเปิดไฟเขียวให้ชาวจีนอพยพทุกคน เสมือนหนึ่งชาวไทยทุกประการในการที่จะถือครองสิทธิที่ดินทำกิน หรือประกอบอาชีพใดๆ ก็ได้ในประเทศไทยอย่างเสรี¹⁵

¹⁴ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Alex Josey, *Singapore : Its Past, Present and Future* (London : Andre Deutsch, 1980) and Song Ong Siang, *One Hundred Years' History of the Chinese in Singapore* (Singapore : University of Malaya Press, 1967)

¹⁵ ภูวคณ ทรงประเสริฐ, "วิวัฒนาการของทุนจีนในนครศรีธรรมราช", *เรื่องเดิม*.

ด้วยวิธีการดังกล่าวรัฐบาลเชื่อว่า นายทุน
 ชาวจีนในอนาคตจะสามารถฉวยโอกาสครอบครองแหล่ง
 แร่ดีบุกใหม่ และบุกเบิกที่ดินสร้างสวนยางตลอดสองข้าง
 ทางรถไฟ และทางหลวงแผ่นดินสายอื่น ๆ ที่จะตัดขึ้นมา
 เป็นเส้นทางป้อนสินค้าให้กิจการรถไฟหลวง ก่อนหน้านั้น
 อังกฤษจะมีโอกาสตั้งตัวคิด เพื่อต่อรองกับรัฐบาลของตน
 เองเพื่อบีบบังคับรัฐบาลไทยอีกต่อหนึ่ง เพราะเมื่อที่ดินเหล่านั้น
 ถูกครอบครองแล้วแม้จะเป็นชาวจีนก็ตาม รัฐบาลไทยก็
 อยู่ในวิสัยที่จะบอกปิดข้อเสนอเพื่อขอสัมปทานใดๆ ของทุน
 อังกฤษได้ไม่ลำบากนัก ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาลไทยยังได้
 รับข้อเสนอของคอซิมบี้เพื่อบังคับให้ครอบครัวชาวพื้นเมือง
 หัวภาคใต้ทำนาอย่างน้อยคนละ 10 ไร่ เพื่อแลกเปลี่ยน
 กับการที่จะถูกเกณฑ์เข้าราชการ ด้วยการออกใบ**หุ้มนคร**
ราชการให้กับประชาชนในกรุงเทพฯ ด้วยเหตุผลง่าย ๆ
 ว่าถ้าแต่ละครอบครัวถูกบังคับให้ทำนาคนละสิบไร่ แต่ละ
 ครอบครัวก็จะสามารถผลิตข้าวได้อย่างน้อยปีละ 4 เกวียน
 และบริโภคข้าวไม่เกินปริมาณหนึ่งในสี่ของจำนวนนั้น ที่
 เหลือกก็จะถูกนำขายสู่ท้องตลาด และทำรายได้ให้แก่
 ครอบครัวหนึ่งอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าปีละ 150 บาท สมมติ
 ว่าทั่วทั้งภาคใต้มีครอบครัวอยู่เพียง 100,000 ครอบครัว
 ก็จะสามารถผลิตข้าวสู่ท้องตลาดได้อย่างต่ำปีละ 300,000
 เกวียน แม้สมมติที่รัฐบาลจะสามารถเก็บค่าขนส่งจาก
 บริการของรถไฟหลวงได้ไม่ต่ำกว่าปีละ 1,000,000 บาท
 และเก็บภาษีสินค้าขาออกจากข้าวดังกล่าว ได้อีกถึงปีละ
 600,000 บาท ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อชาวนามีกำลังซื้อ
 สินค้าเพิ่มขึ้น รัฐบาลก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากภาษีสินค้าขา
 เข้าอื่น ๆ ที่จะติดตามมาด้วย¹⁶

เพราะฉะนั้น เมื่อยุทธศาสตร์การพัฒนาด
 เศรษฐกิจและสังคมภาคใต้ได้รับการเตรียมไว้เรียบ-
 ร้อยแล้ว รัฐบาลก็ดำเนินภารกิจก่อสร้างทางรถไฟสายนี้
 ทันทีใน ค.ศ. 1909 ขณะเดียวกันคอซิมบี้และหุ้นส่วน
 ธุรกิจชาวจีนของตงจี่ใน Straits Settlements
 และชาวก็เข้ามาผูกขาดในธุรกิจ ที่อิงกับการสร้างทาง
 รถไฟสายใต้ โดยบริษัท Eastern Steamship Co.
 ของตระกูล ณ ระนองและหุ้นส่วน จะทำหน้าที่ผูกขาดคน
 ส่งกฐินเงินจากทางใต้ของจีนเข้าสู่ชุมพร บ้านดอน สงขลา
 และกันตังโดยตรง ตระกูลจาง-ฉินแห่งเมืองเมตาน ซึ่ง
 เป็นหุ้นส่วนสำคัญของตระกูล ณ ระนอง ในกลุ่มธุรกิจ
 “เคียนหงวน” ซึ่งทำการผูกขาดสินค้าหัวเมืองมลายู ชาว
 และฮ่องกงในขณะนั้น ก็จะทำหน้าที่ผูกขาดงานก่อสร้าง
 ทางรถไฟสายใต้ทั้งหมด โดยการตั้งบริษัทขึ้นมาใหม่เพื่อ
 กิจการลงทุนนี้โดยเฉพาะ ชื่อ The Bangkok-Southern
 Railways Construction Co.¹⁷

เพราะฉะนั้นตั้งแต่ศวรรษ 1910 เป็นต้น
 มา ขณะที่ทางรถไฟสายใต้ถูกสร้างขึ้นโดยนายทุน และ
 แรงงานจีน ชาวจีนต้องกินถูกบังคับให้บุกเบิกที่ดินทำกิน
 ของตนเอง ขณะเดียวกันรัฐบาลยังได้ร่วมมือกับกลุ่มนาย
 ทุนจีนสำคัญอื่นๆ ในภาคใต้ ทำการพัฒนาเส้นทางคมนาคม
 และกิจการสาธารณะอื่น ๆ ในแต่ละมณฑลโดยไม่หยุดยั้ง
 ตั้งแต่มีการเติบโตของเศรษฐกิจ และชีวิตความเป็นอยู่ของ
 ผู้คนในสังคมภาคใต้จะดีขึ้น จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก
 เพราะพัฒนาการดังกล่าว เป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต่าง
 ยินดีที่จะร่วมมือ เนื่องจากแต่ละฝ่ายต่างก็จะได้ผล-

¹⁶ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 5, กษ. 10/5, "เรื่องกาที่จัดการไปแล้วในมณฑลภูเก็ต",
 23 ตุลาคม ร.ศ. 128.

¹⁷ Xu Weizhou, *Donghai Shiji* (Eastern Sea Poetry) (Bangkok : n. p. 1978),
 p. 2 and Michael R. Godley, *The Mandarin-capitalists from Nanyang* (London : Cambridge
 University Press, 1981), p. 91 and pp. 150-151.

ประโยชน์ในระยะยาวร่วมกันแทบทั้งสิ้น เช่นเมื่อผู้ถือหุ้น
สะสมมากมาย ย่อมจะมีโอกาสมากกว่าคนธรรมดาหรือ
กฤตจิหน้าไป แต่การเปลี่ยนแปลงทางองุ่น ซึ่งกำลังเกิด
ขึ้นในภาคใต้ยังไม่เคยมีแว้วว่า จะเกิดขึ้นในภูมิภาคอื่น
ของประเทศไทยแต่อย่างใด

การขยายตัวของทุนจีนตั้งแต่สมัยรัชกาล
ที่ 6 เป็นต้นมา

ถึงแม้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้ชื่อว่าเป็นยุค
เริ่มต้นของลัทธิชาตินิยมสมัยใหม่ โดยผู้ปกครองสูงสุดได้
กระโดดลงมาต่อต้านบทบาทเศรษฐกิจของชาวจีนด้วยพระ
ราชโอรสต่าง ๆ ตลอดจนพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับ
การเมืองการปกครองหลายฉบับ เช่น พ.ร.บ. แผลง
สัญชาติ ร.ศ. 130, พ.ร.บ. เนรเทศคนเข้าเมือง
ร.ศ. 131, พ.ร.บ. เชื้อชาติ พ.ศ. 2456 และ
พ.ร.บ. สมาคม พ.ศ. 2457 เป็นต้น หรือแม้กระทั่ง
การจัดตั้งสภาเผยแพร่วาณิชย และระบบสหกรณ์มาใน
ประเทศไทยเป็นครั้งแรก แต่การเคลื่อนไหวดังกล่าวก็
เป็นเพียงกุศโลบายทางการเมือง หรือมิก็เป็นการเมือง
ระบอบค้ำชูชาตินิยม เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจไม่ให้คน
อ่านออกเขียนได้ในสมัยนั้น โดยเฉพาะพวกข้าราชการ
ชั้นผู้น้อย ให้ความสนใจเกี่ยวกับระบบการปกครองแบบ
สาธารณรัฐในประเทศจีนมากกว่าเป้าหมายอื่นใด

ในทางปฏิบัติจริง อาจกล่าวได้ว่าตลอด
ระยะเวลา 15 ปี (ค.ศ. 1910-1925) ในช่วง
รัชสมัยของรัชกาลที่ 6 รัฐบาลไทยยังคงให้การส่งเสริม
บทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนอย่างต่อเนื่อง แม้กระทั่ง

รัชกาลที่ 6 เองก็ทรงดำรัสให้ประชุมและเสนาบดีอย่าง
ตรงไปตรงมาใน ค.ศ. 1913 ว่า "คนเข้าเมืองที่เรา
ปรารถนาคือคนงาน สยามยังมีแผ่นดินว่างเปล่าอยู่มาก
และมีผลเมืองน้อย ถ้าจะทำความเจริญให้ประเทศและ
ทำให้แผ่นดินไทยมีค่ายิ่งขึ้นแล้ว เมืองไทยยังต้องการคน
งานอยู่อีกมาก"¹⁸ ยิ่งไปกว่านั้น พระองค์ก็ยังทรงเปิด
เผยถึงเบื้องหลังของการรณรงค์ชาตินิยมเพื่อ
ต่อต้านชาวจีนดังต่อไปนี้ "ในเวลาอันถึงดินและเสนาบดี
ความรู้สึกร่วมกันที่ว่า รัฐบาลจะเพิกเฉยไม่คิดถึงเรื่อง
จีนที่มีอยู่ในกรุงสยามไม่ได้อีกแล้ว ถ้าจะขับล่อยิ่งคอย
แก้ไขเมื่อเกิดความเช่นเคยเป็นมาเช่นนี้ ก็ยากแล้วที่จะ
แก้ไขได้โดยยาก เพราะพระยาวิชาญก็ทรงทราบอยู่ว่าใน
เวลานี้ คนไทยชั้นใหม่ก็เกิดความคิดฟุ้งซ่านผิดแปลกไป
มากและสังเกตว่า ตั้งแต่พวกสาธารณรัฐในจีนทำการ
สำเร็จ หรือที่เขาเข้าใจกันว่าทำการสำเร็จแล้วนั้น คน
ไทยซึ่งไม่มีความคิดอันสุขุมก็พากันหลงนิยม และมีความ
ต้องการอยากเป็นเอกราชใหม่อยู่บ้าง... ฉะนั้นถ้าถึง
เวลาแล้วที่จะต้องบัวหัวคนของเราบ้าง เพราะว่ามี
โอกาสที่จะพูดจาให้ผู้น้อยอยู่เสมอ ถ้าจะปล่อยให้
พูดข้างเดียว เราไม่ได้คอมมิวนิสต์เสียเปรียบ
อยู่วันยังค่ำ"¹⁹

แม้กระทั่งในช่วง ค.ศ. 1924 เมื่อ
ปรึกษากฎหมายของรัฐบาลไทย คือ พระยาภิธานโมหรี
(ดร.พรานซิส บี.แซร์) เสนอให้มีการเปลี่ยนแปลง
กฎหมายเพื่อยกเลิกอภิสิทธิ์ของชาวจีนเหนือกว่าชาวต่าง
ประเทศอื่น ๆ ในบางเรื่องการครอบครองที่ดิน ซึ่งเคย
ปฏิบัติมาเป็นประเทศตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ข้อเสนอนี้

¹⁸ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 6, กษ. 15.1/3, "ความเห็นของสภาเผยแพร่วาณิชย.
เรื่องพระราชบัญญัติทางเข้าออก พ.ศ. 2456".

¹⁹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 6, ม, 3.6 ก/5, "พระยาวิชาญประคัมภ์กราบบังคมทูล
ร. 6", 3 ตุลาคม พ.ศ. 2455.

เขาก็ถูกชนชั้นนักครองไทยบอกปัดทันที ด้วยเหตุผลว่า "เรื่องจีนถือที่ดินในเมืองไทย คณะกรรมการร่างกฎหมายถือว่า ฐานะของจีนในเมืองไทยผิดแปลกกว่าชาวต่างประเทศทั้งหลาย ด้วยความสมัครสมานและประเพณีอันสืบเนื่องมาแต่โบราณ อันไม่จำเป็นต้องยกมากล่าวให้ยืดเยื้อในกฎหมายฉบับที่กำลังร่างนี้ เพราะฉะนั้นการที่ ดร.พรานซีส ปี.แซร์จะร่างกฎหมายเพื่อกระทบกระเทือนหรือเปลี่ยนแปลงฐานะของจีนในเมืองไทยให้เป็นไปอย่างอื่นนั้น กรรมการร่างกฎหมายไม่เห็นด้วย"²⁰

เบื้องหลังของข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ช่วงนี้ คือสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวเงินจากมลายู และอินโดนีเซีย เข้ามามีอำนาจที่ดินอากิมากมายในภาคใต้ โดยเฉพาะการทำสวนยางพาราตลอดสองข้างทางรถไฟ ตั้งแต่ช่วงรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา ในเวลาเดียวกันการระดมทุนเงินจากดินแดนเทศมณฑลข้างเคียง ก็ทำกันอย่างกว้างขวางกว่ายุคโคกกลอนน้ำผึ้ง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเช่นที่ลุดคิยทุน ส่วนของบริษัท Bangkok - Southern Railways Construction Co. ได้รับอดีตจากธนาคาร Yat Lee Bank ซึ่งเป็นของตระกูลจีน-จางในเม็กซิโกและชวา เป็นเงินรวมกันถึง 6,000,000 บาทใน ค.ศ. 1917 เพื่อลงทุนทำสวนยางพาราบริเวณตั้งแต่หาดใหญ่ - คลองแงะ และสะเดา-ป่าดงเบขารวินเนื้อที่ถึง 50,000 ไร่ ยิ่งกว่านั้นกลุ่มธุรกิจดังกล่าวยังได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างเต็มที่เพื่อพัฒนาหาดทราย ขึ้นมาเป็น "หาดใหญ่" ศูนย์กลางคมนาคมทางบกที่ใหญ่สุดของภาคใต้ใน ค.ศ. 1920²¹

อย่างไรก็ตาม กลุ่มนายทุนในเขตผลึกเกิดขึ้นซึ่งประสบความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจของตนตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 ก็ยังคงมีบทบาทสำคัญเหนือกว่าทุนจีนกลุ่มอื่น ๆ ในภาคใต้ตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผูกขาดเหมืองแร่ดีบุกและเหมืองฉินขนาดใหญ่ในหัวทุ่งแห่งหนึ่งในภาคใต้ตลอดช่วงหลังสงคราม โดยบริษัทต่างๆ ของกลุ่มที่จดทะเบียนในเอสเตรเลียระหว่างค.ศ. 1906 - 1927 มีถึง 31 บริษัท และมีเงินทุนจดทะเบียนรวมกันถึง 2,373,050 ปอนด์ และที่จดทะเบียนในมลายูอีก 9 บริษัท มีเงินทุนจดทะเบียนรวมกันถึง 897,799 ปอนด์ ทั้งนี้ยังไม่รวมการลงทุนร่วมในบริษัทอื่น ๆ อีกหลายสิบบริษัทที่จดทะเบียนทั้งในเอสเตรเลียและมลายู เพื่อทำอุตสาหกรรมเหมืองแร่เรือชุด และเหมืองฉินขนาดใหญ่ในอาณาเขตของอังกฤษและฮอลันดา จึงไม่แปลกอะไรที่การลงทุนร่วมของทุนเงินในภาคใต้ กับหุ้นส่วนต่างชาติจะเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งในค.ศ. 1927 บริษัทเหมืองแร่ทั้งหมดของกลุ่มดังกล่าว ที่จดทะเบียนไว้เฉพาะในตลาดหลักทรัพย์ของเมลเบิร์นเอสเตรเลีย เพียงแห่งเดียว มีทุนจดทะเบียนทั้งหมดกว่า 15,000,000 ปอนด์ โดยมีมูลค่าหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ระยะนั้น ประมาณ 25,000,000 ปอนด์²²

ตรงประเด็นนี้ยังมีข้อน่าสังเกตคือ ผู้ที่มีผลประโยชน์ในการลงทุนร่วมดังกล่าวคือ เครือญาติและหุ้นส่วนตระกูล ณ ระนองทั้งในภาคใต้และป็นิ่งมากกว่า นายทุนเอสเตรเลีย ข้อเท็จจริงดังกล่าวรัฐบาลออสเตรเลียเองพึงประจักษ์เมื่อมีความพยายามที่จะเก็บภาษีการ

²⁰ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสาร 1 รัชกาลที่ 6, ต. 2/8, "รายงานของกรรมการร่างกฎหมายที่ดินเกี่ยวกับชนต่างด้าว", 24 มิถุนายน พ.ศ. 2467.

²¹ Xu Weizhou, *op.cit.*, p.3

²² ดูรายละเอียดทั้งหมดได้จาก Victoria Public Record Office, Department of Corporation Affairs, Microfilm No. 567, *Defunct Mining Companies, 1871-1958.*

ลงทุนเหมืองแร่ในต่างประเทศ แต่ในที่สุดข้อเสนอดังกล่าวก็ต้องล้มเลิกไปใน ค.ศ. 1928 การที่กลุ่มลงทุนร่วมนี้สามารถตีควมผลประโยชน์ได้เต็มที่ เนื่องจากอาศัยอิทธิพลการเมืองของออสเตรเลียและอิทธิพลดั้งเดิมของตนเองในภาคใต้, ภาคใต้ของพม่า, มลายูของอังกฤษ และอินโดนีเซียของฮอลันดา อีกประการหนึ่ง ก็เพราะกฎหมายการลงทุนของออสเตรเลียฉบับปี ค.ศ. 1918 กิติ หรือฉบับปี ค.ศ. 1925 กิติ ได้เปิดช่องโหว่ให้นายทุนจีนในภาคใต้ร่วมกับนายทุนออสเตรเลียสามารถทำธุรกิจแบบจับเสือมือเปล่า ได้อย่างง่ายดาย นอกเหนือจากนี้บรรดาภาคการลทุนอุตสาหกรรมเหมืองแร่ตมุกในภาคใต้ทะเลของออสเตรเลีย ก็เอื้ออำนวยต่อกลุ่มธุรกิจร่วมดังกล่าวอย่างมาก เพราะขณะนั้นยังลงทุนรายย่อยในออสเตรเลีย ต่างคลังโคลที่จะลงทุนในบริษัทเหมืองแร่ตมุกซึ่งดำเนินกิจการในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มากกว่าธุรกิจอุตสาหกรรมสาขาใด ๆ ที่ขายหุ้นผ่านทางตลาดหลักทรัพย์ในเมลเบิร์นซึ่งเป็นศูนย์กลางการเงินใหญ่สุดของออสเตรเลีย ทั้งนี้เนื่องจากทำไร้แห่หาศาลจากเงินผลประโยชน์ของแต่ละบริษัทนั่นเอง จนกระทั่งคำว่า "ทุ้งคา" กลายเป็นศัพท์แสลงในหมู่นักลงทุนของออสเตรเลียว่า "โชคดี"²³

สรุป

การที่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เปิดโอกาสให้นายทุนชาวจีนตั้งในภาคใต้ และดินแดนเพื่อนบ้านข้างเคียง สามารถขยายการลงทุนเข้ามาในภาคใต้ได้อย่างเต็มที่ และยังได้กำหนดมาตรการทางการเมืองและกฎหมาย

ต่าง ๆ อีกหลายประการ เพื่อหาทางหยุดยั้งไม่ให้ทุนอังกฤษและชาติตะวันตกอื่น ๆ มีโอกาสขยายกิจการของตนเข้ามาในภาคใต้อย่างสะดวกนี้ ในที่สุดก็สามารถทำให้นายทุนจีนพร้อมที่จะถูกกระจายไปสู่ธุรกิจสมัยใหม่ต่าง ๆ โดยสอดคล้องกับเงื่อนไขที่แท้จริง ของเศรษฐกิจภาคใต้ตลอดเวลา และศักยภาพดังกล่าวของทุนจีนก็ยังคงดำรงอยู่แม้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชจะสิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1932 ก็ตาม นั่นคือทุนจีนในภาคใต้ถึงแม้จะมีวิวัฒนาการของการสะสมมาเป็นเวลานาน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าหยุดนิ่งอยู่กับที่ในช่วงหลังถัดจากนั้นมา เพราะสาเหตุสำคัญคือ แม้ระบอบศักดินาภายใต้การคุมบังเหียนของราชสำนักจะถูกทำลายไป ขณะนั้นผู้ปกครองใหม่สมัยหลังค.ศ. 1932 ก็ยังคงมีจิตสำนึกทางการเมืองไม่แตกต่างกับชนชั้นศักดินาเดิม ในการที่จะประสานผลประโยชน์กับกลุ่มนายทุนจีนในภาคใต้ซึ่งมีความยืดหยุ่นมากพอ และสามารถปรับปรุงการลงทุนของตนเอง ให้สอดคล้องกับภาวะวิสัยของสังคมไทย เฉกเช่นเดียวกับที่บรรพบุรุษของตนเองเคยประสบมาแล้วในอดีต พัฒนาการดังกล่าวจะต่างกันตรงประเด็นเดียวคือ ทุนจีนในภาคใต้หลังจากนั้นนอกจากจะดำรงอยู่อย่างมั่นคงแล้ว ยังสามารถประยุกต์เอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ และโอกาสทางเศรษฐกิจที่จะเพิ่มมากขึ้นตามอัตราความเจริญเติบโตของสังคม เพื่อขยายกิจการการลงทุนทั้งในภาคธุรกิจพาณิชย์ อุตสาหกรรม และการธนาคารได้หนักน่วงและมีขอบเขตกว้างขวางกว่าในอดีตอย่างมากมาย ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวที่สนใจทั่วไปสามารถศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง เพราะกลุ่มนายทุนเชื้อสายจีนก็ยังคงมีบทบาทครอบงำทั้งเศรษฐกิจ และการเมืองท้องถิ่นภาคใต้ขณะนี้ ล้วนแต่มีวิวัฒนาการของการสะสมทุนมาอย่างน้อยหนึ่งชั่วคนขึ้นไป

²³ Francis David Birch, "Tropical Milestones : Australian Gold and Tin Mining Investment in Malaya and Thailand 1880-1930", (M.A. dissertation, University of Melbourne, 1976), p. 187.

เราจะต้องมาเข้าใจถึงการไหลของเทคโนโลยีในสมัยที่ตัวมันมาจากไหน มีอิทธิพลกับใครมากน้อยแค่ไหน จะเห็นว่าตั้งแต่สมัยก่อน เราทำมาหากินกับแขกไม่ทำมาหากินกับจีน ฉะนั้นการไหลของเทคโนโลยีในสมัยก่อนขึ้นอยู่กับ มาเลเซียเป็นสำคัญและก็ไหลไปทางอินโดนีเซีย จะเห็นว่าเราับเอาการศึกษาและเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นการทอดผ้า หรือการเผาถ่าน

สมัยก่อนหน้าที่เฝ้าเราไม่ได้ขายที่กรุงเทพฯ หรือปักซีได้ แต่เอาไปขายที่มาเลเซีย เพราะฉะนั้นไม่ว่าการผลิตทุกชนิด ทางด้านเศรษฐกิจสมัยก่อนในปักซีได้หรือรวมกระทั่งการทำเหมืองแร่ซึ่งตามมาในระยะหลังเทคโนโลยี ในการโค่นป่า ด้านการทำการประมง เรารับมาจากทางปักซีได้ทั้งสิ้น สมัยก่อนปักซีได้คือป่าช้า ๆ เลยไม่มีคน เมื่อสัก 20 ปีที่แล้วมีคนอยู่ไม่ถึง 1 ล้านคน แล้วยังการเพิ่มสูงก็จริง แต่ถึงปัจจุบันถึงทุกวันนี้มีคนอยู่แค่ 5 ล้านคน ถึง 6 ล้านคน มากกว่ากรุงเทพฯ นิดเดียว แต่พื้นที่ถึง 14 จังหวัด และใน 14 จังหวัดมีจังหวัดของปักซีได้อยู่จริง ๆ แค่ 3 จังหวัด คือ หาดใหญ่ สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ที่ทำไมถึงพูดว่ามี 3 จังหวัดก็เพราะจะได้พิจารณาถึงลักษณะ การยึดครองที่ดิน

ในช่วงของการขุดทางรถไฟเราต้องการแรงงานอย่างมาก แต่ปรากฏว่า เราต้องใช้แรงงานจากภาคอีสาน เพื่อมาทำเหมืองแร่ที่ภาคใต้ เพราะฉะนั้นในเรื่องเหล่านี้ไม่น่าแปลกใจว่า การยึดกุมทุกชนิดจะอยู่ในมือของคนจีน ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของภาคใต้น่าจะแยกได้แค่ 2 ช่วงก็พอ ช่วง ร. 5 ขึ้นไปกับช่วง ร. 5 ลงมา ถ้าหากว่าเรา เปรียบเทียบตั้งแต่ต้นจนจบแล้วจะเห็นว่าภาคใต้เป็นรัฐ ๆ หนึ่ง ที่เป็นรัฐเมืองขึ้นมาตลอด แม้แต่เดี๋ยวนี้ก็ยังเป็นเมือง ขึ้นของกรุงเทพฯ และก็เป็นเมืองขึ้นทางใต้ของมาเลเซีย

การศึกษาและวัฒนธรรมปักซีได้ หล่อหลอมให้เราค้าขายกันเฉพาะ ไม่ค่อยจะติดต่อกับกรุงเทพฯ มากนักในระยะแรกเราจะติดต่อกับเฉพาะมาเลเซีย ปีนัง สิงคโปร์ เพราะว่าคนรุ่นใหม่ของคนปักซีได้ในยุคแรกจะไปเรียนหนังสือที่นั่น เราจะมีความรู้ที่นั่น เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นทางด้านการศึกษา ทางด้านการถ่ายทอด ทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ จากทางใต้มาแทบจะหมื่นเวียนอยู่ในทางใต้ทั้งสิ้น จะติดอยู่แถวชุมพรกับประจวบคีรีขันธ์ที่จะบุกเบิก มาเลยกรุงเทพฯ ไม่มีสิทธิอีกแล้วเพราะว่าเป็นเส้นทางที่ห่างไกลเหลือเกิน สมัยก่อนเดิมนักปักซีได้สะดวกในการล่องเรือเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้นไม่น่าสงสัยอีกต่อไปถึงการไหลของเทคโนโลยี การศึกษา และจำนวนคนคือประชากรที่ว่า ก็ไม่น่าสงสัยว่าทำไมถึงอยู่ในมือคนจีนอยู่ตลอดเวลา

มาถึงยุค ร. 5 คนปักซีได้มีลักษณะอยู่อย่างคือ เป็นลักษณะที่ค่อนข้างจะศักดินา และมีลักษณะที่ติดไปทางขุนนาง เพราะว่ามีนายทุนจีนเข้ามาทำราชการ ทำมาค้าขายจนร่ำรวยและมีเงินทองมาก ๆ พอที่จะกำนันดีเป็นนายภาษี หมายถึงว่าต้องมีฐานะเป็นดี เชื้อถือของเจ้าผู้ปกครองที่กรุงเทพฯ เป็นที่ยึดถือได้ว่าสามารถกำนันดีได้ว่า ต้องเสียค่าภาษีศุลกาภให้เดือนละเท่าไร ค่าของป่าเดือนละเท่าไร ค่าด่านเดือนละเท่าไร ค่าประมงเดือนละเท่าไร ให้กับทางการซึ่งจะคัดเลือกจากคนที่มีฐานะดี เพราะฉะนั้นจะคัดเลือกจากคนจีนขึ้นมาเป็นเจ้าเมืองในสมัยการปกครอง ร. 5 จะมีระบบเจ้าเมือง เพราะฉะนั้นแต่ละตระกูลไม่ว่าจะตระกูล ณ ภูเก็ต ณ กลาง ณ ระนอง หรือว่าคอซิมบี๊ จอคูเซียง ณ นคร วิชัยคีรี เป็นตระกูลเจ้าเมืองทั้งสิ้น เป็นราชวงศ์ใหม่ของจีนที่เข้ามาตั้งในสมัยปักซีได้ และก็แบ่งเขตยึดครองกันเป็นแถบ ๆ อย่างจอกูเซียง คอซิมบี๊ก็ยึดครองแถวสุราษฎร์ธานี พังงา, ภูเก็ต, ระนอง ตระกูล ณ กลาง ก็ยึดครองแถวเมืองตรัง

เพราะฉะนั้นจะเห็นว่า ในระบบสิ่งเสริมให้ลักษณะการเป็นนายทุน มีขอบเขตที่เกินเลยไปกว่านี้อีกขอบเขตหนึ่ง คือในขอบเขตของศักดินา ในลักษณะของเจ้าเมือง เจ้าเมืองตอนหลังได้มีการสมคบกับข้าราชการในกรุงเทพฯ ห้ามหากินในลักษณะผูกขาด แล้วก็มีการแบ่งผลประโยชน์กันอย่างน่าเกลียดน่าชังที่สุดในสมัยก็ได้

ในเรื่องของทรัพยากรจะเห็นว่า ระบอบหมดไปเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ฟังงาก็กำลังจะหมด มีเหลือแต่ในทะเลแบบหมดแค่นั้น เพราะฉะนั้นในตระกูลเหล่านี้มองจากได้ใช้เงินทองของตัวเองจากการสะสมจากทรัพยากรที่ทำให้คนรุ่นหลังมานั่งอเน็จเนาะ แล้วยังใช้อำนาจในลักษณะที่ร่วมกับทางการที่กรุงเทพฯ ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือ บริษัทสหบูรพาเหมืองแร่ หรือบริษัทสหการแร่ ที่จดทะเบียนตั้งขึ้นมาในสมัยจอมพลสฤษดิ์ แล้วก็ไปล้มสหบูรพาเป็นลูก ๆ ทะเลเป็นแผ่น ๆ เกาะเป็นเกาะ ๆ ทางภาคใต้ ถ้าใครไปทางภาคใต้ก็ให้ไปที่อำเภอแล้วก็ขอกับเอกสารเก่า ๆ หรือว่าให้บุคคลเก่า ๆ เล่าให้ฟัง แล้วจะเห็นว่าเขาไม่ทราบว่าเขาคือเทือกเป็นของจอมพลสฤษดิ์คือ ลักษณะการเอาทุนเอาผูกโยงกับอำนาจ ซึ่งเป็นลักษณะที่ค่อนข้างอันตรายอย่างทีบอกว่ามันทำให้สิ่งของเหล่านี้หมดไป

ในลักษณะต่อมา คือลักษณะการถือครองที่ดิน ถ้าเราจะให้คำจำกัดความทุนนิยมเราจะต้องมีที่ดินเป็นหลัก ถ้าจะพูดกันถึงทุนนิยมในลักษณะนี้ให้เห็นชัดที่สุดว่า ที่ดินเป็นของใครเงินเหล่านี้ตั้งสิ้นของตระกูลที่กล่าวมา ที่ดินในตัวเมือง ในชุมชน มีมีราคาที่ดินดีปรากฏว่ามีที่ดินของคนที่ในเมืองเลย นอกจากตระกูลเหล่านี้ ตระกูลลูกหลานใหม่ก็ต้องมาบุกเบิกของใหม่ ๆ ที่ดินสมัยนี้ใช้ลักษณะที่ต่างกันเร็วมาก เพราะว่ามีการบุกเบิกแล้วจะมีนายทุนเหล่านี้เข้าไปซื้อไว้ ส่วนคนที่ขายก็จะไปบุกเบิกเอาที่ใหม่ไปปลูกหรือที่ป่าสงวนไปปลูกกว่านี้เขาเรื่องนี้กำลังเป็นปัญหาหลักเลย เนื่องจากเหตุผลของลักษณะดังกล่าว

อาจารย์อุทัย ขูละเกษง (วิจารณ์)

ด้วยเหตุที่ผมไม่ได้เป็นนักประวัติศาสตร์และนักเศรษฐศาสตร์เวลาเมื่อนางของ อาจารย์ยิววอล มีสัมผัสให้เห็นสิ่งที่เบื้องหน้าที่ว่ารายใน เรื่องของข้อมูลมาก และคิดว่างานในลักษณะนี้ อาจารย์ยิววอลได้เปรียบคนอื่นมากในแง่ของข้อมูล ข้อสังเกตของอาจารย์ยิววอล ในลักษณะที่เป็นคำถามอยู่หลัก ๆ อยู่ 3 ประการ พัฒนาการดังกล่าวเกิดขึ้นได้มีอยู่ 3 ประเด็น คือ

1. เป้าหลอมวางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองไทยโดยฉับพลัน
3. วิวัฒนาการของสังคมประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง คือ มาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย

มีประเด็นเดียวเท่านั้นที่อาจารย์ยิววอล พูดก็คือว่า ทุนนิยมวิวัฒนาการเกิดขึ้นได้มีมาจากภายนอก เอามาจากมาลาเลย์ ปีนัง สิงคโปร์ อินโดนีเซีย นี่คือการเกิดของทุนเจ้าภาคใต้ ทุนจริง ๆ แล้วมาจากชาวจีนให้แต่จะเสกทำนามหากินอยู่ในเขี้ยวอีสต์เอเชีย จนร่ำรวยในภาคใต้ และรัฐก็ช่วยในเรื่องกลไก ต่าง ๆ เช่น ราชสำนักเข้าไปมีหุ้นส่วนด้วยการให้กู้ดอกเบี้ยค่อนข้างต่ำ และให้อภิสิทธิ์กับคนจีน ในการยึดถือครองที่ดิน การเก็บภาษีอะไรต่าง ๆ

เงื่อนไขที่สำคัญอันหนึ่งก็คือว่า นายทุนเงินค่อนข้างฉลาด และเป็นผู้นำที่หลักแหลมในเรื่องเศรษฐกิจและการเมืองด้วย อันที่ 3 คือภาคใต้ผสมผสานด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เพราะฉะนั้น ถ้าไม่มีอันนี้ก็จะยาก อันที่ 4 มีข้อมูลยืนยันชัดเจนคือ pressure ทางการเมืองและเศรษฐกิจจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นอังกฤษ ฝรั่งเศส หรืออะไร

ก็แล้วแต่ ซึ่งเป็นเหตุทำให้ทางฝ่ายบ้านเมืองไทยจำเป็นต้องปรับนโยบายในการประสานผลประโยชน์กับฝ่ายนายทุนจีน เพื่อจะปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติ และเป็นการทำให้เกิดบูรณาการระดมทุนของคนชาวจีนในภาคใต้มากยิ่งขึ้น

อยากจะถามอาจารย์ภูวคณาว่าวิวัฒนาการของประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงเป็นเงาสะท้อนให้เกิดพัฒนาการทุนจีนในภาคใต้มันมีอะไรชี้ให้เห็นบ้าง นอกจากที่จะเปลี่ยนแปลงเอาเมืองป็นัง และสิงคโปร์มาเป็นเมืองท่า มันมีอะไรที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมของเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่จะมาช่วยระดมทุนหรือเกิดทุนขึ้นในภาคใต้ และอีกประเด็นที่จะถามอาจารย์ภูวคณา ก็คือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองไทย โดยรวมเป็นเงาสะท้อนให้เกิดการพัฒนาทุนจีนในภาคใต้ ข้อมูลที่น่าสนใจอย่างไม่ต้องสงสัย ถ้าพูดถึงในทางการเมืองผมมองเห็นบ้าง

อาจารย์ภูวคณา ทรงประเสริฐ

การระดมทุนจริง ๆ ระดับหนึ่งมันเข้ามาเนื่องจากเศรษฐกิจการเมืองเปิดให้สามารถเข้ามาในภาคใต้ได้ ตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ก็ว่าได้ หรือมันเกิดปลายอยุธยาที่ก็ได้ สิ่งเหล่านี้มันเอื้ออำนวยให้พวกเหล่านี้สามารถระดมทุนขึ้นมาได้อย่างรวดเร็วในภาคใต้ ตามเงาสะท้อนของการเมือง การเมืองที่สำคัญก็คือ ต้นรัตนโกสินทร์จริง ๆ แล้วอำนาจของรัฐมันยังขอบบางมาก ในขณะเดียวกันการประสานผลประโยชน์ทำให้คนเหล่านี้โค่นขึ้นมา

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุดก็คือการเกิดของตระกูล **เทพยง** ในสงขลา ตระกูลเทพยงในสงขลาภาษาจีนเขียนไว้ชัดเลยว่ามันโค่นขึ้นมาอย่างไร การโค่นขึ้นมาของคนเหล่านี้มันสามารถเข้ามาพัวพันกับอำนาจรัฐได้อย่างมากด้วย ในขณะเดียวกันก็ยกย่องได้เมื่อมันโค่นขึ้นมาเนื่องจากเงาสะท้อนต่าง ๆ ที่ว่า วิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองไทย-โดยมีส่วนรวมมันเอื้ออย่างไร มันเอื้อเพราะว่าเรามองประวัติศาสตร์มองให้มันเป็น **โศกนาฏกรรม** อย่างมองให้มัน **สมมติ** เหมือนกับที่เขาสอนเด็กมาตั้งแต่ยังเล็กยังน้อย ประวัติศาสตร์ภาคใต้มันก็เหมือนกับประวัติศาสตร์กรุงเทพฯ เพราะภาคใต้อยู่ภายใต้อำนาจรัฐของประเทศ ในขณะเดียวกันในช่วงต้นรัตนโกสินทร์มา ไม่ว่า ร.1 ร.2 ร.3 หรือ ร.4 มันก็มีเรื่องสำคัญหลายเรื่องเหลือเกินในการเมืองของไทย โดยเฉพาะช่วง ร.5 นี่สำคัญมากก่อนหน้านั้นในภาคใต้พูดง่าย ๆ เนื่องจากองค์พระสวามีมา ราชวงศ์จักรีเองเชื้อสายของท่านมีความสำคัญมาก ในแง่ที่ท่านมีความชำนาญในทางธุรกิจ ร.4 เอง พูดกับ **เซอร์ จอน เบาริง** ตรงไปตรงมาเลย อาจจะบอกว่าก๋งของมันเป็นเจ๊กเหมือนมัน

ในภววิสัยของท่านมีความสำคัญมาก ต่อมาลูกหลานของท่านก็คือ **เจ้าพระยาวิเศษมนตรี** คนเหล่านี้ดูกรมท่ามาตลอด และทำธุรกิจการค้าทางเรือ นั่นก็คือช่วง ร.4 ร.5 ช่วงก่อนที่ ร.4 จะขึ้นครองราชกิติ ช่วงก่อน ร.5 จะขึ้นครองราช กิติ มีเงาสะท้อนหลายอย่างเหลือเกินที่ทำให้นายทุนภาคใต้โค่นขึ้นมาได้ ยกตัวอย่างง่าย ๆ กว๊านของ **คัมภีร์แจ้ง** คัมภีร์แจ้งโค่นขึ้นมาได้อย่างไร คัมภีร์แจ้งไม่ได้เป็นลูกของ **คัมภีร์** เสีย **คัมภีร์** เสีย ก็คืออัครมหาเสนาบดีของ **สิงคโปร์** ใครไปสิงคโปร์จะเห็นตึกคัมภีร์ **สิง** เต็มไปหมด แม้แต่โรงพยาบาล ในสิงคโปร์ ในขณะเดียวกันในช่วงที่เกิดกบฏวังหน้าในช่วงที่แย่งอำนาจกันเอง **คัมภีร์** มีบทบาทในขณะนั้นมันไม่ใช่ฝรั่ง ขณะนั้นก็คือคัมภีร์แจ้ง

คัมภีร์แจ้งมีบทบาทมากในการ **รีคอนซีล** ทั้ง 2 ฝ่าย และอังกฤษเองก็กลัวเพราะคัมภีร์แจ้งคุมคน เป็นมาเฟียของคนจีนในแถวนี้ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของอังกฤษก็แชร์กับพวกเหล่านี้ อังกฤษเองก็โค่นขึ้นมาได้ด้วยการไป **เอ็กซ์ช้อย** กุฉินด้วย เหล่า ยา ปลาปิ้งทั้งหลายและอื่น ก็เหมือนสมัยนี้โสภณ แรงงานมันก็ทำให้เศรษฐกิจไทยอยู่ได้ นั่นก็คือว่าประเทศเพื่อนบ้านมีความหมายอย่างไรต่อการระดมทุนคนจีนในภาคใต้ อันนี้มีความสำคัญมากตรงที่ว่า

อังกฤษเองทำอะไรหลาย ๆ อย่างทั้งก่อนและหลัง ไทยเองก็อปปีมาทั้งนี้แหละในการ**คอนโทรล** คนจีน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุดก็คือ เรื่อง Chinese Capital ในอินโดนีเซีย ในกัมพูชา ในเวียดนาม ในมาเลเซีย ในมาลาเยเซีย เขาก็ทำมานานแล้ว พอถึง ร.4 ๆ ก็ทำสิ่งนี้ สาเหตุก็เพื่อที่จะประสานผลประโยชน์กัน มีมืออะไรหลายอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า วัฒนธรรมการของประเทศเพื่อนบ้านมีความสำคัญมาก ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุดก็คือ การขยายทุนเงินจากฝั่งโน้นมาฝั่งนี้ ถ้าไปดูประวัติศาสตร์ของมาเลเซีย ในช่วงตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 มาจะมีมีการเปลี่ยนแปลงการหลายอย่างไม่ต้องไปมองในเรื่อง **โปลิติค ออฟ เทคเซชัน** ไปมองแง่ของ**โปลิติค วันเบอร์เพ็นเพ็น** ก็ได้ มองในแง่ **โปลิติคของนายฝั่งคอนเซ็ปต์ก็ได้** เราก็ออปปีเขาทั้งนี้ ครั้งหนึ่งคนเหล่านี้ยังมีประสบการณ์ในถิ่นนั้น มันก็ต้องหาทางทะลุกทุนของมันเข้ามาฝั่งนี้ ซึ่งมันก็ง่ายอีกเหมือนกัน

อีกตัวอย่างคือ การเข้ามาของ**ฟูลูเซง** ฟูลูเซง คือกึ่งของ**ฟูลูหลวง** ฟูลูเซงประวัติศาสตร์มาเลเซียถือว่าเป็น The King of mine เข้ามาได้ยังไง ในช่วง ร.5 - ร. 6 และในภาคีสาเหตุที่ขณะนั้นมันแก้ค่าประทานบัตรบ้าง เพิ่มภาษีที่ดินบ้าง คนจีนในมาเลเซียไม่สามารถจะแข่งกับบริษัทฝรั่งได้ เพราะขณะนั้นราคาขาย และแร่มันเพิ่มขึ้นมาอย่างมหาศาล **หัวล่าช้า** ก็เป็นเจ้ามาจากฝั่งอันนี้เองที่มาเป็นต้นตระกูลล่าช้าอาณาจักรไทยขณะนั้น บัญชาก็คือว่า เมื่อเขาสร้างสิ่งเหล่านั้น คนจีนเหล่านี้ก็สามารถเข้ามาเมืองไทยได้ เมื่อเขาเข้ามาทำให้เกิดการขยายทุนขึ้นมา

อีกจุดหนึ่งก็คือว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจไทยโดยส่วนรวมมันเป็นเงื่อนไข ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทุนจีนในภาคใต้ ผมมองว่า สิ่งที่มีความสำคัญตลอดมา ตัวอย่างง่าย ๆ ในภาคีของนายทุนจีนในภาคใต้ยุคใหม่ซึ่งส่วนใหญ่คือ ลูกหลานของคนจีนในยุคเก่าเติบโตขึ้นมาได้อย่างไร กบฏมีการเกิดบริษัทบูรพาสาธิตจำกัด ซึ่งเป็นของจอมพลสฤษดิ์ นายทุนจีนในภาคใต้ฉลาดพอที่จะเอ็กชิต้อยท์ ความอ่อนแอของชนชั้นผู้ปกครองในกรุงเทพฯ ตลอดมา ก่อนหน้านี้ยุคจอมพล ป. นายทุนจีนโตขึ้นมาอย่างมหาศาลในยุคนี้จอมพล ป. ใช้นโยบายชาตินิยม แล้วไปยึดธุรกิจของฝรั่งในที่สุดธุรกิจเหมืองแร่ต่าง ๆ ในภาคใต้ก็ตกอยู่ภายใต้การ**คอนโทรล** ของกรมโลหะกิจ นายทุนจีนในภาคใต้ซื้อหมคนในกรมโลหะกิจ ขณะนั้นยังเชื่อว่านายเหมืองในภาคใต้เป็นคนตั้งอธิบดีกรมทรัพยากรธรณีวิทยาทุกยุคทุกสมัย นายเหมืองเหล่านี้เข้ามาตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ ที่สุดคือ กบฏการโคของบริษัทรบสูง นายทุนนักซ์ได้ ในอดีตก่อนหน้าเปลี่ยนแปลงการปกครองก็เริ่มของเดือนมาทุกยุค เช่น ผินเถื่อน แร่เถื่อน ในยุคสงครามโลกก็เล่นแร่เถื่อนอีก นายทุนในนักซ์ได้เล่นแร่เถื่อนตลอดมา จนถึงยุคนี้ แทนถาล้มเอ๋ย มันเกิดมากี่เพราะแร่เถื่อน ในขณะที่เดียวกับนักซ์บริษัทรบสูงสากล ถ้าหากใครอยู่เกิดใน พ.ศ. 2510 แล้วก็เรียนที่โรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย จะรู้เลยว่าจอมพลสฤษดิ์ จอมพลประภาส ไปบักซ์ให้ดูอาทิตย์เลยไปเล่นไพ่กับนายหัวเจียร วาณิช จุติ บุญสูง บ่อนไพ่ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยอยู่ที่สมาคมเมืองแร่ตมูแห่งประเทศไทยอยู่ที่หน้าโรงพยาบาลวชิระ คนเหล่านี้มันหมูสฤษดิ์มาตลอด และที่ของสฤษดิ์ทุกที่ในประเทศไทยที่อยู่ในภาคใต้ ขณะนี้เป็นของคนเหล่านี้หมด กบฏการโคของนายหัวเจียร วาณิช นายเจียร ต้มสฤษดิ์จนพรมเลยชนชั้นปกครองที่ตมูง่ายที่สุดและหมูที่สุดในประวัติศาสตร์ของคนจีนในภาคใต้ หนี เกิดเขาพูดกันอย่างนี้ แม้แต่การสร้างสะพานสารสิน สร้างขึ้นมา 10 ปี ทำไมต้องสร้างสะพานสารสิน สารสินไม่ใช่คนจีนในภาคใต้ สารสินคือลูกคนจีน**ฮกเกี้ยน** ในกรุงเทพฯ ทำไมต้องสร้าง เพราะว่าสารสินขณะนั้นคือคุณพจน์ คุณพจน์ในขณะนั้นคือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาเศรษฐกิจคนหมคน บุคคลเหล่านี้มันซื้อหมคน เพราะขณะนั้นธุรกิจใหญ่ ๆ เรายังเชื่อว่าเป็นของสายสารสิน แต่จริง ๆ แล้วใครอยู่ข้างหลังไปศึกษากันให้ดี

อีกประเด็นหนึ่งที่ยากจะชี้ให้เห็น เรื่อง**ทุนมันักตัว**เองขึ้นมาอย่างไร จากต่างประเทศ ผมเชื่ออยู่อย่างหนึ่งปกติแล้วนายทุนไม่แคร์ว่า ผมเป็นชาติไทยหรือชาติอะไร นายทุนมองแต่กำไรอย่างเดียว ทุนไทยในภาคใต้ ทั้งใน

ขณะโน้น และขณะนี้ ก็ล้วนแล้วแต่ใช้วิธีเดียวกัน ขณะมีนายทุนจีนในอังกฤษได้ผมเชื่อว่า **เม็คเทอน** การบริหารทุนของเขาทันสมัยพอ ๆ กับนายทุนจีนในกรุงเทพฯ นายทุนจีนในกรุงเทพฯ โดยเฉพาะใหญ่ ๆ แบบคุณสิน โสภพพิชัย **เอ็ก-เปอติ** ในการขยายทุนจริง ๆ ก็ได้ผ่านเข้าจากการทำธุรกิจร่วมกับนายทุนในสิงคโปร์ ไม่ใช่ว่ามันเพิ่งมาเกิด ไม่ใช่เกิดขึ้นมาจาก **เมอเทอเรนซ์** ภายในเศรษฐกิจภายในประเทศ และคนเหล่านี้ได้ขึ้นมาด้วยวิธีการที่ไม่ต่างกัน คืออิงกับอำนาจรัฐ แต่ไม่ใช่ว่านายทุนจีนในภาคใต้ได้ขึ้นมาด้วยทุนจากต่างประเทศอย่างเดียวกันต้องทำความเข้าใจก่อน

สัมภพ มานะรังสรรค์

ผมคิดว่าจุดหนึ่งที่น่าสนใจก็คือจุดที่ อาจารย์อุทัยได้ตั้งข้อสังเกตเอาไว้ว่ากลไก อะไรที่ทำให้ทุนพัฒนาในภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขยายมาในเมืองแรกภาคใต้ ผมว่า เรื่องนี้ผมไปจับข้อมูลของทั้งไทยและมาเลเซียอยู่บ้าง จุดที่ที่น่าสนใจก็คือว่า ในประมาณกลาง ๆ ศตวรรษที่ 19 กิจกรรมเหมืองแร่ใน เข้าอัสตีเอเชีย มันแทบจะไม่มีมีความสำคัญเลย ก่อนหน้านั้นคิดว่า บทบาทของคอปเปอร์แร่ที่แก่ตลาดโลกนั้น น่าจะอยู่ที่อังกฤษ และที่ออสเตรเลีย เพราะในช่วงนั้นผมคิดว่าตามข้อมูลพบว่า ประมาณสัก 20,000 ตัน ขุดหลาย จากออสเตรเลีย เมื่อไปผนวกกับของอังกฤษแล้ว มันเป็นที่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดโลกในช่วงนั้น แต่ต่อมาอุตสาหกรรม Tinplate มันขึ้นมาขึ้นมา ทำให้ความต้องการการตีบุกเพื่อไปทำ Tinplate มันเพิ่มมากขึ้น และอังกฤษก็ขยายตัวขึ้นมาในเมืองแร่ประมาณช่วงหลังของศตวรรษที่ 19 เมื่อขยายตัวเข้ามาปรากฏว่าไปเจอกับคนจีนที่ทำเหมืองแบบ แครสตีซันแนล ใช้แรงงานเป็นหลักอยู่ก่อนแล้ว อังกฤษก็ทำอะไรไม่ได้ เพราะว่าสิ่งหนึ่งที่จีนเหนือกว่าก็คือ การคุมกลังซึ่งเป็นคนจีนด้วยกันเอาไว้สมัยก่อนนั้น การทำเหมืองแร่จีนมันเป็น Labor Intensive ใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่

ฉะนั้น แล้วตัวแรงงานเป็นจุดที่สำคัญที่สุดในการทำเหมืองแร่ เมื่อเป็นอย่างนี้อังกฤษก็เลยออกกฎหมายมาล้มเลิกสมาคมอ้อยในมาเลเซียในช่วงนั้นเสีย ก็เลยทำให้ความได้เปรียบของมาเลเซียเกิดขึ้นมาในอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในภาคใต้ คงเป็นราวปี ค.ศ. 1880 ก็เลยพัฒนาเหมืองแร่ของมาเลเซียขึ้นมาจนกระทั่งมันทำได้สัก 20,000 ตันต่อปี ในช่วงเดียวกันนั้นไทยถึงเหมืองแร่ไปตลาดโลกปีหนึ่งประมาณ 2-3 พันตันเท่านั้นเอง น้อยกว่าสัก 10 เท่า ไม่มีความสำคัญต่อภาคใต้เลยในช่วงนั้น มันเป็นภาคใต้ที่ผลักดันให้คนจีนซึ่งอยู่ในมาเลเซียเกิดความเหลิงพล้ำ แก่อุตสาหกรรมเหมืองแร่ให้แก่อังกฤษ เริ่มขยายตัวเข้ามาในดินแดนไทยในช่วงนั้น จากตัวเลขหลังจากนั้นแล้วประมาณปลายศตวรรษที่ 19 ต้น ศตวรรษที่ 20 อัตราการเพิ่มการส่งออกของไทยเพิ่มเป็น 4,000 ตันต่อปี ก็ยังน้อยอยู่แล้วมันก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ปลาย ๆ ศตวรรษที่ 19 ต้นศตวรรษที่ 20 ถึงขนาดพวกเทศฟาร์มเมอร์ หรือพวกเจ้าข้าสายนายอาคารในภาคใต้ซึ่งทำกิจการเหมืองแร่อยู่ด้วยต้องของ **แอดวานซ์** เงินจาก ร.5 เพื่อที่จะไปรับคนจีนเอาสำเภาไปรับคนจีนมาจากเมืองจีนเลย เพราะว่าแต่ก่อนนั้น คนจีนมาไม่ค่อยถึง พวกกุลีจีนทั้งหลาย เพราะว่าพอมมาถึงปีนี้ สิงคโปร์ ก็กระโดดขึ้นฝั่งแล้วไปอยู่ที่นั่นเสียหมด ทำให้เราขาดแคลนแรงงานมาก

